

nas kakor smrad z gnojišča. Visoko višeta nos, da se človeku gabi v dno duše, da ju še zaničevati ne more!»

»In koga misliš?» me vpraša prijatelj.

»Sleparstvo in oholost in laž.«

»No, da! Razumem . . . Ali, ali . . .«

»E, moj Bog! Saj vendar veš, da so to ljudje — no, ljudje so, ki hodijo po zemlji in te grizejo v pete, da tolikokrat ostaviš njih bližino in pohitiš semkaj na Vinomer in piješ in jih zaničuješ...« Umolknil sem za trenutek, potem pa sem dodal: »A jaz jih morda še bolj nego ti!« —

Prijatelj me je krepko prijel za roko. Čutil sem, kako se mu je tresla. Potem mi je dejal: »Pojdi, greva pit!«

In prav je bilo, da sva šla, zakaj tisti, ki so ostali zunaj, so se že jezili, rekoč: »Lep gospodar je to, ki ostavlja svoje goste!«

Pa ta očitek je bil izrečen v šali. Prijatelj je to razumel. Za odgovor in v opravičilo je vzel majolko v roko, se postavil v sredo našega kroga in začel govoriti: »Dragi prijatelji! Od srca me veseli, da ste prišli semkaj, kjer pijemo in se radujemo. A lahko bi se nam očitalo do sodnjega dneva, da se ne spominjamo nje, ki nas je rodila in odgojila, do katere neminljivo ljubezen so nam vcepili v srca že v detinskih letih, da se ne spominjamo — slovenske domovine! Da bi se dvignila njena blaginja, da bi se razlila po njej luč svobode, napredka in prosvete! Zato dvigam svojo čašo ter vas pozivljam, da zakličete z menoj vred: Bog poživi našo lepo slovensko domovino!«

Vsi smo vstali, vsi smo se odkrili, vsi smo zaklicali enoglasno: »Bog poživi našo lepo slovensko domovino!«

In v hipu so bile vse čaše izpraznjene do dna.

Književne novosti

Dr. Franz Tetzner: Die Slawen in Deutschland. Beiträge zur Volkskunde der Preussen, Litauer und Letten, der Masuren und Philipponen, der Tschechen, Mährer und Sorben, Polaben und Slowinzen, Kaschuben und Polen. Von . . . Mit 215 Abbildungen, Karten und Plänen, Sprachproben und 15 Melodien. Braunschweig, Vieweg und Sohn 1902. 518 + XX. Cena: 18 K. — Pri vsakem izmed naštetih plemen govori pisatelj o njih današnjem in nekdanjem jezikovnem okrožju ter polaganem germanizovanju, o njih povestnici, o osnovi njih vasi in naselbin, o njih nošah, šegah, vražah, godbi, petju, praznikih, rekih in pregovorih. Razpravo o vsakem plemenu konča

očenaš v dotičnem jeziku. — Mazuri bivajo v južni iztočni Prusiji na jugu od črte Dubeningken, Angerburg, Allenstein, Liebemühl; je jih 260.000 ter so luterani; »materinščina« jim je mazurščina in nemščina, cerkveni jezik poljščina in nemščina. Okrožje filiponsko je sredi med pruskimi Mazuri okrog Eckertsdorfa pri Johannsburgu; Filiponi so ali grški katoličani ali »staroverci« (ruski razkolniški izseljenci, ki so se tja priselili med l. 1828—1832); brojijo 500 duš; »materinščina« jim je ruščina, poljščina in nemščina, cerkveni jezik pa ruščina; to so gališki Lipovanci. Čehov je v pruski Šleziji 13.000, in sicer so cerkvena okrožja Strausseney, Husinec, Großfriedrichstabor, Friedrichsgrätz, Petersgrätz (ob Odri okoli Vratislavije) stare husitske kolonije, pomnožene s protestanti, priseljenimi iz Češke za pruskega kralja Friderika II., Tscherbenej na Kladskem (Glatz) ali takozvana »Hummelsherrschaft« ob češki meji je ostanek starih katoliških Čehov. V celem je 62% pruskih Čehov luteranske vere, 38% pa katoliške; »materinščina« jim je češčina in nemščina, takisto cerkveni jezik. Južno od teh Čehov biva 57.000 »Moravanov« ob moravsko-šlezijijski meji v cerkvenih okrožjih Steuberwitz, Hulčín in Katscher; 1·4% jih je luteranov, 98·4% katoličanov, 0·5% Židov; »materinščina« in cerkveni jezik sta jim »moravščina« in nemščina. Sorbov (Gornjih in Spodnjih Lužičanov) je 110.000; katolikov je le 10.000. Polabski Slovani so izza l. 1800. germanizovani; zadnji so bili okoli Lüchowa, Wustrowa in Dannenberga na Hanoveranskem. Kašubov je 137.000; poleg njih so »Slovinci«, ki brojijo 200 duš. Kašubi s Slovinci sede še sedaj v okrožju Gdanjskem, okoli Stolpa, ob Lebskem jezeru (Lebasee); po veri so luterani in katoličani; »materinščina« jim je nemščina in slovinščina, oz. kašubščina, cerkveni jezik večinoma nemščina, deloma tudi še poljščina. Ti Kašubi so žalosten ostanek nekdanjih pomorjanskih Slovanov, ki so imeli v mestu Arkoni na otoku Rujani svoje duhovno središče; sedaj jim je sredotočje kraj Glowitz. Dva pisatelja jim je dalo protestantsko gibanje 16. veka; to sta pa tudi edina dva pisatelja; prvi je bil Simon Krofey, ki je l. 1586. izdal v Gdanjskem »Duhowne piesnie« D. Marcina Luthera«, drugi pa Pontanus, to je, Michael Mostnik, ki je l. 1643. spisal luteranski Katekizem, ponatisnjen l. 1758. in 1828. (Tretzner se moti; v 19. veku so imeli dva pisatelja, l. 1881. umrlega Cenovo in še sedaj v Ameriki živečega pesnika Derdevskega.) Poljakov šteje pisatelj na Nemškem 2½ milijona.¹⁾

V celem bi torej bilo na Nemškem kakih 3,077.700 Slovanov. Toda tu so v mislih le stari, sedaj izvečine germanizovani slovanski rodovi, ni pa všteta ona množica Slovanov, ki baje v novejši dobi preplavljajo Nemčijo, hodeč za kruhom kot takozvani »Sachsengänger«, zlasti iz poljskih in čeških pokrajin. Takih slovanskih Sachsengängerjev je l. 1890. bilo v Berlinu 16.000, na ostalem Brani-

¹⁾ Ta statistika je seveda popolnoma nezanesljiva in pristranska. Za lužiške Sorbe bi jo bilo treba primerjati z znamenitim delom sorbskega slavista dr. E. Muke, ki je na temelju avtopsije spisal »Statistiko Serbow« in pa z ravno tako znamenito »Statistiko ludności kaszubskej«, ki jo je po njega zgledu sestavil Poljak St. Ramułt (Krakov, 1899). O Poljaki do sedaj še ni takega dela; prim. referat Alfonsa J. Parceseškega »O zbadaniu granic in liczby ludności polskiej na kresach obszaru etnograficznego polskiego« (Poznanj, 1900). Po Ramułtu je skupaj bivajočih Kašubov 174.831, z raztresenimi po Nemčiji vred pa 200.217, v Ameriki jih je 130.700.

borskem prav toliko (seveda brez Sorbov domačinov), v provinci saksonski 23.000, na Schleswig-Holsteinskem 5.000, na Hanoveranskem 7.000, na Hessen-Nassauskem 1.000, v Renski provinci 7.000 in na Westfalskem celo 29.000, »ki niso vselej spoštovali gostoljubja« (!) »Die 100.000 Sachsengänger, die im Frühjahr über die Elbe kommen, gehen nicht alle im Herbst mit ihren Ersparnissen zurück, ein Theil bleibt sitzen, sondert sich aber von der übrigen Bevölkerung gern ab, es bilden sich kleine slawische Kolonien, die jedes Jahr neu Zurückbleibende aufnehmen und schließlich ihre Zeitungen, Kirchen, Schulen wünschen«. Pisatelj opozarja na ta drugi slovanski val, ki naj bi ga vlada ne podcenjevala sedaj, ko pod njeno močno roko gine prvotno slovanstvo. Z veseljem konstatuje opetovano, kako napreduje germanizacija; skrbi mu pri tem delajo najbolj Poljaki, toda odkar se je pruska vlada izza l. 1894. spet lotila tega »rodoljubnega dela«, je baje pričakovati, »dass auch dieser Slawenteil sich bald freudig und wohl unter dem deutschen Szepter fühlt, wie die Litauer und Letten, die Preußen und Mazuren, die Polaben und Slowinzen, die Sorben und alle, die heute zwar ihre Muttersprache verlernt, dafür aber ganz andere Wohltaten des Deutschen Reiches ererbt haben«. Tudi »Čehi in Moravani« v Šleziji mu ne ginejo dovolj hitro, da si je »popolno ponemčenje le pitanje časa«; obrambeni in izpodbudni spis, ki ga je za te svoje rojake l. 1875. v Pragi objavil neki »Slovan«, imenuje naš pisatelj »nespametno, neosnovano zdražbo«. Prav tako tudi ropoče zoper sorbske dijake, promicatelje svoje materinščine. Sicer pravi: »Keinehrlich denkender Deutscher wird grundlos einem wendischen Kirchspiel seine Muttersprache verbieten wollen«, a brž dostavlja: da bi bilo preveč, ko bi se potezal kdo zoper ponemčenje, ki se ob sebi vrši.

Ne da se tajiti, da se ta proces vrši ob sebi, to je, da se ti Slovani sami radovoljno dreve v svojo narodno smrt. Izvečine neuke mase, ki vise ob praktičnih potrebah življenja, se niso zavedele nikoli svojega slovanstva; v isti meri, kakor je spala ta zavest, so se ohranila provincijalna in posebna narodna imena, kakor Kašubi, Slovinci, Mazuri, Sorbi, Moravani v Šleziji. Nemci so se lotili teh imen ter z njimi zabranili kal slovanske zavesti. Kasubščina in »slovinščina« je poljsko narečje; poljščina je Kašubom in Slovincem, ki se tudi sami imenujejo Poljaki, — to priznava pisatelj sam — bila nekdanj cerkveni jezik, in vendar jih pisatelj strogo loči od Poljakov ter prigovarja njih vštetju med Poljake, pač ker bi sicer na Nemškem dobili — cele 3 milijone Poljakov; to bi bilo pa preveč! O šlezijški »moravščini« pravi, da se le malo razločuje od češčine, in vendar konstatuje Moravane poleg Čehov. V znanosti je tako razlikovanje naravno in potrebno, ako se naslanja na resnico kakor pri imenih »Čeh« in »Moravan«, toda v praktičnem in političnem življenju, ki se često redi od znanosti, postane usodna ovira celokupnosti,

Nemški Poljaki imajo močno ozadje v ruskih in avstrijskih Poljaki. Brez dvoma bi Sorbi dandanes bili čisto kaj drugega, ko bi se bili kdaj zistovetili s Čehi; preropenje avstrijskih Čehov bi jim dalo življenje. Kakor hitro se ti odlomki ne zavedajo slovanstva, izgube vso kulturno veljavo, ker so res le ovira tuje kulture, sami pa niso nositelji nobene posebne prosvete; za take osamljence bi državnik ponovil besede pisateljeve: »Dem Staate zumuthen zu wollen, absterbende fremde Sprachreste an den Grenzen künstlich zu beleben und mit Kostenaufwand zu erhalten, das wäre doch wohl die Ansicht eines nicht ernst zu nehmenden Menschen.« Mazuri, Kašubi, Moravani, tudi Sorbi ne pomenijo

nič, mnogo pa pomenijo kot Poljaki, Čehi, mnogo bi pomenili, ko bi se zavedali, da so Slovani . . .

Lastni grehi so Slovanom v današnji Nemčiji prinesli neizprosno pogubo. Kakor zadnji Přemislidi so sodobni pomorjanski knezi pospeševali tujstvo, dasi so bili sami Slovani in od Slovanov obdani, ter stopili celo med nemške Minnesängerje. Dandanes se, izvzemši Poljake, vsem Slovanom nemške države bliža ura, da pojdejo za polabskimi brati; v tem zadnjem hipu je bilo treba rešiti za znanost posebnosti, svojstva teh rodov, ki kmalu pripadejo povestnici. »Konstatujmo ostanke te žrtve, da se bomo lahko veselili svojih uspehov in da znanost ne bode na izgubi«, s tem geslom, se mi zdi, se je pisatelj dr. Tetzner spravil ob to delo.

Tetznerjeva knjiga je za nas Slovane jako poučna in zanimiva, a z ozirom na najnovejše dogodke na Poznanjskem naravnost aktualna, zato zbudi brez dvoma veliko pozornost.

Dr. Fr. Ilešič.

Jovan Dučić. Pjesme. Prva knjiga. 1901. Sva prava pridržana. Drugovima Aleksi (Šantiću) i Atanasiju (Šoli) u znak najdublje ljubavi. — Izdanje uredništva Zore. U Mostaru. Izdavačka knjižarnica; štamparsko-umjetnički zavod Pahera i Kisića. 16°. 163 str. (v cirilici).

Lanska žetev na polju lirske književnosti hrvaške in srbske je nenavadno bogata. Zagledalo je beli dan sedem hrvaških in sedem srbskih zbornikov lirskih. Med poslednjimi je požel mnogo priznanja Jovan Dučić, ki je s svojima drugoma, Šantićem in Šolo, najuglednejši pesnik med bosansko-hercegovskimi Srbi.

V pristopu poziva pesnik Muzo, naj ne sili pregloboko v morje spoznanja, da se ladja ne razbije. Mir je samo na površini. Ljubav naj bode muza in naj opeva pesnika brezbrizno mladost, ne brineč se za to, ali najdejo njeni in njegov glasovi odmeva ali ne.

Pesnik vlada s srbskim jezikom prav mojstrsko, upotrebljava smelega pripodobne in posebno rad primerja morje in življenje na morju s svojim bitjem, ker se menjavajo mir in viharji. Lepo riše slike iz prirode in ono, kar imenujejo Nemci »stimmung«. Vso poczijo njegovo preveva nekaka otožnost. Prigovarjali bi pesniku, da je često temen v predmetih in v izrazih. Vedno toži, a vzroka in predmeta njegovih tožb ne izvemo. V slikah pa zagazi često tako visoko v oblake, da nam izgine izpred oči, a mi se nakrat nahajamo na tleh osamljeni.

»Jadranski sonetje« so slike iz prirode in pesnikovega razpoloženja. »Pjesme Lejili« so žareče slike orientalske ljubosumnosti. »Aida« je slika duševnega boja, ki besni v verni Turkinji, ki se je zaljubila v kaurina (kristjana) in zato zaslužila smrt. »Moja pjesma«. Pesnik vidi, kako sumorni um ubija plamen srca. Ideali se rušijo. Grenko spoznanje polni dušo mesto vesele vere in plemenitih nad. Kam naj se duša obrne? Naj li išče vero? Ne! Pravdo? Izginila je. Ali on hoče objeti svet, ker je beden postal zaradi izginole Pravde. Ali bode mogel pesnik kaj doprinesiti za zgradbo hrama, kjer govori »Pravda« in odseva plamen bratstva? Ali bode mogel sam kaj storiti proti silni moči greha ali samo gledati krivico rimskega cesarja, kateremu ploska ljudstvo pri krvavih igrach?

Vidi se, da je pesnik z vero izgubil srečo, a sedaj si ne ve pomagati in ne zna ni kod, ni kam.

Lepe so romance »Put«, »Stara arfa«, kjer prisposodablja pesnik svojo dušo harfi, ki ob dan počiva, a po noči veter iz njenih strun izvablja glasove. »Poslije mnogo godina«, »Melodije iz Alhambre«, »Iz poslednjih pesama Lejile« in druge

obdelujejo orientalske predmete. V teh romantičnih pesmih je mnogo lirike. »Venecijanske večeri« so slike beneškega ljubavništva. »Jesenske elegije« so dosta neumevne. V njih nam stavlja pesnik pred oči sanjave prikazni, prirodne slike, suite in legende, duševne izlive.

Lep je ciklus »Moja otačbina«, kjer kliče pesnik Srbe na grobove palih prednikov, da slušajo njih besede, ki korijo sedanji rod, ki služi tujcem. Predniki so se borili, ostavivši zakarpatsko domovino, pred Carigradom, na Kosovem; a ostavili so potem domovino in se selili v tuje kraje pod tuje vlade, za katere so svojo kri prelivali; a to krv bi najbolj potrebovala domovina sama.

Jasnih, novih, vzvišenih idej pogrešamo, zato pa je oblika povsem moderna. Dučić je pesnik, ki je sprejel načelo »l'art pour l'art«; zato so pesmi brez tendencije, ako izvzameš ciklus »Moja domovina«. *R. Perušek.*

N. V. Gogol: Taras Bulba. Romanzo tradotto dal russo da I. Trinko. Udine. Tipogr. del Patronato. 1902. — Za Gogoljev jubilej, ki ga praznujemo baš sedaj, je prevedel naš v Vidmu živeči rojak g. Trinko najslavnejše Gogoljevo delo, »Tarasa Bulbo«, na italijanski jezik. Prevodu samemu seveda nimamo kaj dostavljati, saj je znano, da piše g. Trinko klasično italijanščino in da je ruskemu jeziku takisto vešč. Želimo samo, da naj bi g. T. nadaljeval na tem literarnem polju ter seznanjal Lahe z biserji slovanske beletristike; s takim delom bo opravljal pravo narodnokulturno delo.

Novi akordi. 5. številka. Marec. — Izmed dosedanjih zvezkov lepega podjetja »Novih akordov« se odlikuje 5. številka po svoji dobri, v mnogih skladbah celo izredno dobri vsebini. Josip Procházka objavlja »Romanco« za klavir; njegove skladbe moremo vsekdar le hvaliti, saj so tako po obliki kakor po vsebini izvrstne, prave poezije v tonih. Viktor Parma je uvrstil klavirski »Valček« kot odlomek iz znane svoje opere, prav dramatične romance »Stara pesem«, sladko ljubimsko pesem, odeto v okrilje zibajočega se plesnega ritma. Toplo občutena skladba je dr. Benj. Ipavca solonapev »Pozabil sem mnogokaj, dekle . . .«; v priprosti svoji obliki nevsiljiva, je izraz po melodioznosti hrepeneče duše . . . Vse druge vrste je dr. Gojmira Kreka solonapev »Misli«; ob samostojno se vedočem klavirju, nadkriljevanem po pevskem glasu, podaje dr. Krek, zahtevajoč tako v pianistu kakor v pevcu briljantnega interpreta, pretresljivo sliko razdejanega hrepenenja, neutešene potrte duše. Kaj odličen je Rista Savina moški zbor: »Zori rumena rž«; lepo doneč, je zaokrožen v enotno celoto in iskri duha, ljubka in šegava pa mu je melodika. Emila Adamiča moški zbor »Zapuščena« je originalen le v toliko, da je nekaka zmes strmoglavečih se tonovih načinov in pa raznih izposojenih motivov. Ženski zbor je Frana Gerbiča »Gondolirjeva pesem«, enostavna v fakturi, a ljubezniva in značaju ženskih glasov prav primerna. Imponujoča pa je mladega skladatelja J. Ipavca »Himna« za mešan zbor ob spremljevanju orgel. Mogočna ta skladba pogaja znamenito značaj himne, slavnostno se stopnjuje v zmagoslavnem navdušenju k blestečemu sijaju, ki bo v diko vsakemu proizvajanju. Samostojno skladbo za orgle podaja tudi ta sešitek; oglašča se vnovič Emil Komel s spretno pisano orgelsko »Fughetto«. *Dr. V. Foerster.*